

اتراکھنڈ اتے پچھمی یو.پی وچ بابا

سمبھانا ایہو ہے کہ اک ویراں گورو صاحب سلطان پور ابارا پیملودھیب ابراہیم رہندیاں ہی ۱۵۰۶ ای. دے بردوار مہاں کمبھ وچ پہنچے سن۔ دوبارہ فروری/مارچ ۱۵۰۸ ای. وچ جدوں دلی سن تان اودوں وی گنگا دا سلانہ ویساکھی کمبھ گورو صاحب دے نشانے تے سی۔ پھر جدوں آپاں اداسی نقشہ ویکھدے ہاں تان صاف نظر آؤدا ہے کہ گورو صاحب دلی تون میرٹھ، ہلدور (ضلع بجنور) نجیباباد، بردوار، سنترشاہ، نوادا، بردوار تے پھر سر-رینگر، بدریناتھ، المورٹا، ریٹھا صاحب، نانکمتا، ٹانڈا (ردپر)، مراد آباد، گڑھ-مکتیشورتے پھر دلیو جان اتے اُون صاف صاف روٹ دا پیٹرن نظر آؤدا ہے۔ جو ثابت کردا ہے کہ گورو صاحب دلی دوبارہ پہنچے سن۔ اندازہ ہے کہ جدوں ۱۵۰۹ ای. دوبارہ دلی آئے تان حکومت نے اودو گورو صاحب دے دلی داخلے تے پابندی لائی سی۔ و

کہنی تان دھرو بخشی گئی سی۔

پیٹھلی ساکھی ۱۵۰۶ ای دے مہانکمبھ دی ہے جو ۱۲ سالی لگدا ہے۔ بھاؤ گورو صاحب سلطان پور ابارا پیملودھیب ابراہیم تون سنگ نال جاندے ہن۔ اودوں اجے نواب دی چاکری کردے سن۔

سو بابے نے باقیان وانگ چادر ٹنگ لئی تے تر پئے سنگ نال۔ سنگ چلدا جاوے جتھے کوئی چیز ہتھ لگے لیدے جان۔ انی دنی لنگر وغیرہ دا سدھانت تان ہندا نہی سی۔ رات رہن لئی تھان تھان انج سر اواں بنیاں ہندیاں سن، جتھے کھوہ لگے ہندے سن۔ لوک اوتھے ہی رات کتے لیندے سن۔ سفر واسطے کھانا دانہ اپنا اپنا ہندا سی۔ مسافر عموماً بھجے دینے دی پوٹلی نال لے کے چلدے سن۔ امیر لوک بھانڈا بنا لیندے سن۔

دن ب دن سنگ دی گنتی ودھدی جاوے۔ بھیر وچ شیطان لوک تان اپنا جلوا وکھاؤدے ہی ہن۔ تے باقی جدوں جوانی مستانی نال ہو جانوے پھر تان کہنا ہی کی۔ جتھے وی کوئی چیز کھان والی اوے سارا وگ ٹٹ کے پے جاوے۔ راہ دے نیڑے تیرے دے کسان ویکھدے ہی رہے جاوے۔ اک تان اونسی دنی آبادی وی سنننی نہی سی ہندی۔ سو جتھے کتے بناں راکھوالے تون کھیت نظر آئے ساری بھیر انوں پے جائے۔ انج وی ودواناں دا مننا ہے کہ بھیر دا دماغ نہی ہندا جدھر پے جائے پھر ویکھا ویکھی پر کوئی اوہو کم کرن لگے جاندے۔ رستے 'چ کوئی گاجر مولی، چھولے، گنا بچے ہی ناں۔ ہورتے ہور لوکی واہ لگدی ہر چیز چکے لین۔

پھر رستے وچ جتھے کتے سنگ راتی آرام واسطے اکٹھا ہووے تان گورو صاحب نے مردانے نوں حکم کر دین کہ مردانیا کسے ذرا رباب دیاں تاراں تے گاؤناں شروع کر دتا۔

ناون چلے تیرتھی من کھوٹے تین چور۔۔ اک بھاؤ لٹھی ناتیا دئی بھا چڑیئس ہور۔۔ باہر دھوتی تومڑی اندر وس نکور۔۔ سادھ بھلے انانتیا چوریں چورا چور۔۔

سنگ وچ جنے سیانے سیانے بیٹھے سن ساریاں نے

مہاں کمبھتے گنگا اشنان لئی بردوار نوں تر پیا بابا

پورب دی اداسی ویلے وی نال مردانہ سی۔ پھراوا سی: ادھ کپڑے بھگوتے تے ادھ چٹے (جوہیں قمیض بھگوتے چادر جاں پزما چٹا) اک پیر 'چ چم دی جتی دوسرے 'چ کھڑاں، گل 'چ کھپھن، سر دے وال پچھے سٹ کے اتے اوہ ٹوپی پائی جھڑی مسلمان کلندھری درویش پاؤدے نے، متھے تے تلک تے گل وچ ہڈاں دی مالا۔ سو کی کہوگے کہ سادھو مسلمان بے جاں ہندو؟

گنگا، بردوار جتھے لوک مویاں دے پھل تارن جاندے سن اوتھے ۱۲ سالی کمبھ میلہ لگدا سی۔ ہنداں 'چ مانتا ہے کہ اجیہے موقعے جھڑا گنگا اشنان کر لئی اوہدے جگاں جگانتراں دے کیتے پاپ لہے جاندے۔ انج وی ہندو دھرم وچ تیرتھ یاترا دا وڈا مہاتم دسیا ہویا ہے۔ پورناں علاقیاں وانگو پنجاب دے شردھاوان ہنداں وچ میلے تے پہنچن لئی وڈا اتشاہ سی۔ اونسی دنی کھڑے کوئی ہور منورجن دے سادھن موجود سن۔ (بھاؤ ناں ٹی. وی ناں ریڈیو، ناں فلماں آدی) نالے بردوار باقی دے کمبھ میلیاں دے تیرتھاں جوہیں پربیاگ، اوجین تے ناسک نالوں کتے نیڑے پیندا ہے۔

بابے نانک نوں ہور کی چاہیدا ہندا سی؟ مطلب بابے نوں اکو تھان تے لکھاں جیاں دی بھیر چاہیدی ہندی سی تان کہ اوہدا 'نام' بھاؤ چڑھدی کلھا دا سدھانت گھر گھر پہنچ جاوے۔ پھر نرنکار سروپ بابے نوں گل

”سورجاً شانتی رکھی!“ چڑھدے سورج نوں پانی دندے ہوئے براہمن۔ اوڈوں بابے نانک نے پٹھے پاسے بہاؤ پچھم ول پانی جھٹنا شروع کر دتا۔

ایہہ گلّ سن کے تھلے اوندیاں پالٹیاں۔ بابا جی نے پھر سمجھایا کہ بھائیو! اس اکھوتی تیرتھ یاترا دا تھانوں دھارمک لاپھ کوئی نہیں۔ سگوں تسی تاں ہور وی گناہ گار بنسی جا رہے۔ تھادے تے تاں ہور پاپ وی چڑھدے جا رہے۔ کی فائدہ اس طرحاں تر تر کے لتاں تڑاؤں دا۔ بابے دیاں گلاں سن کے سبھ نوں کتّ ہو گئے۔ سنگ بابے دے چرنی آ لگا۔ اگے توں ساریا طوبی کیتی کہ کسے کسان دا اجڑا نہیں کرناں بہاؤے کئی بھکھ کیو ناں لگی ہووے۔

گورو صاحب نے اپدیش دتا کہ جے تھانوں روحانیت دی تانگھ بے تاں پھر تسی گھر بیٹھے ہی تیرتھ یاترا کر سکہے۔ گھٹ گھٹ وچّ براجمان اکالپرکھ دا بس نام چپو۔

رستے وچّ چلدے ہوئے بابا سبھتے دیا کری گئے۔ سنگ ودھدا ہی گیا جنا چر بردوار نہیں پہنچ گئے۔ بردوار پہنچ کے اس لاہوری سنگ نے اپنا ٹکانا ملّ لیا تے تنبو لا لئے۔

-----◆-----

جدوں بابے نے بردواروں اپنے کھیت سنجے

وساکھی تے بردوار دا مہانکمبھ بھریا ہویا سی۔ براہمن لوک اپنے سبندھت زماناں دے نال سویرے سویرے جدوں گنگا اسنان لئی پہنچے تاں ندی کنڈھے تے کھلو لگے سورج ول پانی ترونکن۔ ایہہ رسم اج وی ہر شردھاوان ہندو سویرے سویرے کردا ہے۔ انوارگ دی رسم کیہا جاندا ہے۔ ہندوستان جہے گرم ملک وچّ ہندو پرارتھنا کردا ہے کہ سسورجاً ٹھنڈ ورتائیں۔

بابے نانک نوں موقع مل گیا۔ بابے نے جھٹّ دریا وچّ

سوڈھی مہروان جنم ساکھی پنہ-۱۱۶ دے ادھارتے ۱۵۰۶ء و سو بردوار گورو صاحب دو واری گئے۔ پہلی وار مہاں کمبھ ۱۵۰۶ء ای جدوں سلطان پور بندے سن تے دوسری واری پور دی باتراتے سلانہ کمبھ وساکھی ۱۵۰۸ء نوں۔ دوبارہ دلی ولے پاسیو گئے سن۔ بردوار دے نیڑے تیرے دے علاقیاں نوں گہنا ثابت کردا ہے کہ گورو صاحب دے کمبھ دے سمیں تک انتظار کیتا سی۔ این ایہو حالات پریاگراج (الاباد) دے ۱۵۰۹ء ولے مہانکمبھ موقع بندے ہن۔

پیشہ

اتر کے پانی لپہندے پاسے سٹنا شروع کر دتا۔ ہندو لوک کھڑ کھڑا کے ہسّ پئے، ”اوئے ایہہ کھڑا شدائی آ گیا؟ اوئے مورکھا پانی سورج نوں دیندا ہے۔“

بابا کہندا ”میں پانی اپنے کھیتاں نوں دے رہا ہاں۔“

پنڈت بول اٹھے، ”اوئے کتھے نے تیرے کھیت؟“

بھولا جیہا بنکے بابا بولیا، ”جی لاہور لاگے۔“

سارے براہمن کھڑ کھڑا کے ہسّ پئے؟ ”اوئے بھولیا! لاہور اتھو ۱۵۰ کوہ پینڈا ہے۔ تیرا پانی اوٹھے کویں پہنچ جائیگا؟“

بابا بولیا، ”پنڈت جی سورج نیڑے ہے کہ لاہور؟“

پنڈتاں دی ساری ڈھانی دیاں اکھاں اڈیاں ہی رہ گئیاں۔ اوئے ایہہ مورکھ نہیں ایہہ تاں کوئی ناستک بندہ لگدا اے۔

گورو صاحب نے جواب دتا:-

نہ کو پڑیا پنڈتّ بینا نہ کو مورکھ مندا .. بندی اندر صفت کرانے تا کو کہئے بندہ ..

پنڈتاں نوں نال لے کے صاحب پھر اوٹھے بہہ گئے جتھے نانک واڑا جاں گیان گودڑی گرودارہ ہندا سی۔

گورو صاحب نے پھر براہمنان نوں سمجھایا کہ 'ارگ' جہے کرم کانڈّ جاں رسماں دھرم دے نالتے ورتتھ ہن۔ جے آپاں بھگوان دی خوشی لینی ہے تاں سانوں اس اکال پرکھ دا نام چپنا چاپیدا ہے اوپدی صفت صلاح کیتی جاوے۔

بھیتر ایکو انیک اسنکھ .. کرم دھرم بہو سنکھ اسنکھ .. بنّ بھے بھگنی جنم برنتھ .. ہر گن گاوہ ملی پرمارنتھ ..

نرنکار دی صفت صلاح جاں نام چپن توں بناں ساڈے باقی سارے کرم کانڈّ ورتتھ ہن۔

-----◆-----

جدوں براہمن چوہ پھڑ کے مردانے مگر بھجیا

صاحب دی جیونی پڑھن توں پتہ لگدا ہے کہ بہتی وار تاں گلّ تورن لئی مردانے دی بھکھ ہی حالات پیدا کردی ہے۔ ہر تھان کھان پین دا کوئی ناں کوئی جگاڑ کر ہی لیندا سی مردانہ۔ پردوار جدوں بیٹھے ہوئے سن تاں مردانہ رنن واسطے کجھ لے آیا۔ سو اگّ دی ضرورت پئی۔ اونی دنی ماچس تاں ہندی نہی سی۔ ہر پنڈ شہر وچّ اک تھان ہندی سی جتھے اگّ ہمیشاں دھکھدی رکھی جاندی سی۔ جنوں ضرورت ہونی، سکا گوبالے جانتے اگّ لے آؤنی۔

تے لؤ! مردانے نوں نیڑے ہی اک تھان دھوں نکلدا دس پیا۔ مردانہ گیا۔ اک پنڈت نے ہون دی آہوتی جگائی ہوئی سی۔ مونہو سواہ سواہا کر رہا سی۔ مردانے سمجھیا کہ اوہ کہہ رہا ہے کہ سواہ ہٹا دیوتے اگّ لے لؤ۔ مردانے نے چل رہے ہون توں اپنی پاتھی سلگا لئی۔ مردانے دے پہراوے توں صاف لگّ رہا سی کہ ایہہ لیہندے پنجاب دا کوئی مسلمان ہووے گا۔ پنڈت بول اٹھیا، "ارے مورکھ کون ہو تم۔ میرا ہون بھنگ کرنے والے؟"

اگو مردانہ بولیا، "جی میں مردانہ گورو نانک دا میراسی۔" پنڈت پٹ اٹھیا۔ "ارے یہ توں ملیش ہے۔ میرے پھوٹے کرم۔" پنڈت نے سڑھدا بلدا چوہ پھڑیا تے مردانے مگر دوڑیا۔

مردانہ دوڑ کے باہرے نوں کہندا "بابا بچا لے۔ بھامن میرے مگر پے گئے ای۔" بھامن آیا۔ گورو صاحب نے انوں شانت ہون واسطے کہیا۔ پچھیا کہ کی گلّ ہو گئی؟ صاحب نے پچھیا کہ ہون کرن دا مقصد کی ہویا؟

بھامن کہندا جمان دے کسے سوارتھ سدھ لئی کیتا جا رہا سی۔ گورو صاحب کہندے مطلب تسی بھگوان کولو جمان دی بہتری واسطے کجھ منگ رہے سی؟

بھامن کہندا ہاں۔

تے پھر بھگوان دے ہی بندے نوں تسی مارن تے ہوئے ہو۔ اس طرحاں بھگوان کوے خوش ہووے گا؟ پنڈت نوں کوئی جواب ناں اوڑیا۔ پھر جتا غصہ تسی دکھا رہے ہو کی ایناں دھرمی پرکھ نوں کرناں چاہیدے؟ اوتھے ہزاراں لوک اکٹھے ہو چکے سن۔ پنڈت نے نیویں پا لئی۔ گورو صاحب نے شبد رچیا:

کبھہ ڈومنی کدیا کسائن پر نندا گھٹ چوہڑی مٹھی کرودھ چندال .. کاری کڈھی کیا تھیے جاں چارے بیٹھیا نال .. سچّ سنجم کرنی کاراں ناؤں ناؤ جیہی .. نانک اگے اوتھ سیئی ج پاپاں پنڈن دیہی ..

پنڈت جی تسی غلط کہندے ہو میرا چوکا میراسی نے بھٹّ دتا ہے۔ تہاڈا چوکا تاں تسی آپ ہی بھرشٹ کر لیا ہے۔ جتھے تسی ماڑی سوچ روپی میراسن بیٹھائی ہوئی ہے۔ پھر ظالم سوچ روپی قصائن تے نندار وپی چوہڑی تے نال تسی غصہ روپی چندال بیٹھایا ہویا ہے۔ تہاڈا چوکا کار کسے وی روپ وچّ پوتر نہی ہے۔ پہلاں اناں برائییاں نوں چوکے توں باہر کڈھو۔

پور گورو صاحب نے چوکا کار جھے پاکھنڈ نوں اتھے وی اجاگر کیتا۔ اصلی سچّ بھٹّ بارے لوکاں نوں سچیت کیتا۔ سچ دی اہمیت دسی۔

۱۰۰

وی گنگا دا سلانہ وساکھی میلہ گورو صاحب دے نشانے تے سی۔ سو جدوں آپاں اداسی نقشہ ویکھدے ہاں تاں صاف نظر اُدا ہے کہ گورو صاحب دلی توں میرٹھ، ہلدور (ضلع بجنور) نیچیاں، پردوار، سنترشاہ، نوادا، پردوار تے پھر سرینگر، بد رینا تھ، الموڑا، ریٹھا صاحب، نانکمتا، ٹانڈا (ردپر)، مراد آباد، گڑھمکتیشورتے پھر دلی تکّ صاف صاف روٹ دا پیٹرن نظر اُدا ہے۔ جو ثابت کردا ہے کہ گورو صاحب دلی دوبارہ پہنچے سن۔ اندازہ ہے کہ جدوں دوبارہ دلی آئے تاں حکومت ولوں گورو صاحب دی دلی داخلے تے پابندی لگا دتی۔

دلی توں پھر گورو صاحب سدھا اللہ آباد دا رخ کردے۔ اس دا ثبوت ہے بلگرہ لاکے پنڈ دیا لپر وکھے گورو صاحب دی آمد دی یادگار۔

اتھوں اگے لگدا ہے صاحب سدھا کانپور نوں گئے۔ اٹاوا جانا ثابت نہی ہندا۔ نقشہ ویکھیاں صاف ظاہر ہندا ہے کہ گورو صاحب پردوار آئے پریاگراج دے کمبھاں دی اڈیک وچّ نیڑے تیزے دے علاقے گاہندے ہن

اتراکھنڈ وچ بابا-دلی، یوپی، اتراکھنڈ وچ بابے داروٹ - پردوار وکھے مہاں کمبھ سن ۱۵۰۶ ای۔ نوں لگا سی۔ پردوار تے کلکھیت دی یاترا (سورج گرہن موقع) اگو سہمیں نہی سی ہوئی۔ مہریان تے بھائی منی سنگھ والی جنمساکھی وچّ وساکھی موقع ہی گورو صاحب دا پردوار آؤنا لکھیا ہے۔ وساکھی

ہر سال آؤدی ہے پر مہانکمبھ ۱۲ سالوں وچ اک واری۔ ۱۶ویں صدی دے ارمبھ وچ مہانکمبھ ۱۵۰۶ وچ اُدا ہے۔ اودوں گورو صاحب اچے سلطان پور ابارا ہیلودھیا ابراہیم سن۔ کوئی صورت نہی بندی کہ گورو صاحب اس موقع نوں کھنچایا ہووے۔

پھر جدوں دوبارہ فروری/مارچ ۱۵۰۸ ای۔ وچ دلی سن تاں اودوں

۱۰ دن بردوار رہ کے نرنکار دے نام دا پرچار کرن تے لوکاں نوں پاکھنڈ توں روکن اپرنٹ گورو صاحب روانہ ہو گئے۔ پر ہر پاسے نانک نانک ہو گئی۔

-----◆-----

جدوں رام پیاری جے کور بن جاوے

پھر گرو دوارہ گیان گودڑی بردوار وچ نہی رہ سکدا

جتھے گورو صاحب ہر کی پوڑی، بردوار وکھے براجے سن اوہ استھان گیان گودڑی نانکواڑا کہاؤدا ہے۔ سن ۱۹۸۴ وچ ہندوان نے اس استھان تے جبری پولیس دی مدد نال قبضہ کر لیا۔ اودوں توں لے کے سکھ سنگتاں اوہ تہاں چھڈواؤن لئی سنگھرش کر رہیاں ہن۔ قدرتی ہے کہ اس اتھاسک گردوارے والی تہاں وی مال محکمے دے ریکارڈ انوسار گردوارے دی ہے۔ پر دلیل کون سنندا ہے؟ گیان گودڑی لئی چل رہے اندولن نوں ٹھہس کرن واسطے سرکار دے گپت اشارے تے گیانی گربچن سنگھ اکال تخت جتھیدار نے مئی ۲۰۱۷ نوں اک ۲۰ میمبری کمیٹی بنا

رام پیاری جے تان عیسائی مریئم بیبی بندی ہے پھر تان کوئی دقت نہی جے کتے اوہ جے کور بن جائے تان پھر اگلیاں نوں مشکل بندی ہے۔ اتھے تصویر وچ بیبی جے کور ہار پائی گورو گرنتھ صاحب دے چرناں وچ بیٹھی ہے۔ جدوں کہ ہور سجدھاری سکھ پاٹھ کر رہے ہن۔ بس ایہہ ورتارا اگلے نوں برداشت نہی ہے۔

-----◆-----

سائیکل یاتری نے جون ۱۹۳۱ انوسار

پہلی پاتشاہی دیاں بردوار وکھے دو یادگار اہن:

نانک اکھاڑا جاں نانکواڑا اج کلہ پراچین لنگر بن گیا ہے۔
۱. نانک اکھاڑا: گرو دوارہ پہلی پاتشاہی۔ کساں ورت گھاٹ دے کول گنگا کنڈھے تے ہے۔ بس اڈا لاگے ہی جتھوں چھوٹی جہی گلی تھاننی جانا پیندا ہے۔ بردوار جدوں آئے، گورو صاحب نے شروع وچ اتھے ہی آسن کیتا سی، بعد وچ ہور ناں تھواو تے گئے۔ استھان اداسیاں دے قبجے وچ ہے۔ اتھے گورو صاحب دی تصویر سنگ مرمر تے بنی ہے جس دی پوجا بندی ہے۔ (ستھان دا دوسرا ناں، نانک باڑا وی لکھیا ہے) سری گورو پرائے صاحب نے اس استھان دی بھال کر کے بھائی بھگت بھگوان نوں اتھوں دا مسند تھاپیا سی۔ موجودہ مہنت ایسے دا ہی گدی نشین ہے۔ ی۔ اج ایہہ اداسی مہنت ہندو دھرم دی چڑھت کر کے ادھر پاسے وٹ گئے ہن۔ ہن ایہہ استھان کمبھہ ویلے ماتر لنگر لاؤن لئی ہے۔ بولی بولی گورو نانک دا ناں استھان توں مٹدا جا رہا ہے۔

۲. گیان گودڑی: سائیکل یاتری لکھدا ہے

”گنگا کنڈھے ہر کی پوڑی دے نزدیک ہی ہے۔ گردوارے وچ رہائش دا پر بندھ نہی ہے کیونکہ جگا بہت تنگ ہے۔ پہلاں اس گردوارے دی کافی کھلی تھان ہندی سی۔ اک ویلا آیا اودوں اتھے کوئی والی وارث نہی سی اس کر کے گردوارے دی تھان لوکاں نے

گیان گودڑی دی درلیہ تصویر

ਗਿਆਨ ਗੋਦੜੀ: ਦੀ ਦੁਰਲੱਭ ਤਸਵੀਰ

دتی۔ اکھے ایہہ کمیٹی اندولن دی اگوائی کریگی۔ کمیٹی نے کدی ہوند دکھائی ہی ناں۔ اک وی بیان تک ناں آیا اس دا۔ اکال تخت نوں اگلے سکھاں خلاف ہی ورت گئے۔

ਸائیکل یاتری- ۱۰۰
ی کرپال- ۳۶

سو گل سدھی جہی ہے

دب لئی سی۔ کھڈ گرو دوارہ وی اوہ اج شہر دی رانی دے قبیجے وچ ہے۔ حالات ایہہ ہے کہ اتھوں دے مہنت کھڈ رانی نوں گرو دوارہ صاحب دا کرایا دندے ہن: ۲۰۰۰ روپے سلانہ۔ سو ایس وقت ایہہ گرو دوارہ کر لے تے ہے۔ اداسی تے نرمے سادھانے بولی لالا کرایا آپے ہی ودھا لیا ہے۔ اتھے قبیجہ نرمے سنتاں دا ہے۔”

بابے نے سری نگر پوڑی گڑوال دے راجے اجیپال نوں نرنکار بارے گیان دتا۔ و

پر دوار دی یاترا توں بعد گورو صاحب کجھ چر اتراکھنڈ دے بور استھانان تے لوکاں دا ادھار کردے ہوئے کوٹ دوارے تھانسی اچے پہاڑی علاقے بدری ناتھ، کیدار ناتھ، جوشی مٹھ جہے ہندو استھانان تے گئے۔

انان استھانان تے صاحب نے جو کوتک کیتے اوہ اتھاس وچ سامبھے نہی جا سکے۔ پر رستے وچ اک استھان سرینگر (پوڑی گڑوال) ہے اتھو دے راجا اجیپال کول وی کسے پنڈت نے شکانت کر دتی کہ ویکھو آہ نانک نان دا نواں سادھ اٹھیا ہے اوہ ہندومت دے پرچلت سادھاتاں دا کھنڈن کر رہا ہے۔ اتھے پھر گورو صاحب راجا اجیپال نوں ملدے ہن۔ پرچلت کرم کاڈاں دا کھنڈن تے نرنکار دا سدھانت سمجھاؤندے ہن۔

اتھے سرینگر (گڑھوال) وکھے وی گورو صاحب دے اُون دی یاد وچ چرن پادکا ہندی سی پر بن الوپ ہے۔

9

میرٹھ وکھے اڑیل جوگی نوں رایے پایا

گورو صاحب دلی توں چلکے اتھے آئے سن۔ اتھے اک اڑیل جوگی کہہ رہا سی میں میرٹھ شہر نوں تباہ کر دیاں گا کیونکہ اک مائی نے بھکھیا منگن موقعے اوہدی بینجتی کر دتی سی۔ گورو صاحب نے اس

اداسین گرو دوارہ، سورج کنڈ، میرٹھ

جوگی نوں سمجھایا کہ سنیاسی ہوکے وی ہڈے چکی پھر دا ایہہ تیری کتھوں دی عقل۔ ایہہ کھپھنی کاہنوں اوڑی ہوئی ای۔ نالے منگتے نالے ٹوہر دکھائے۔ گورو صاحب دا اپدیش سنکے جوگی دے کواڑ کھل گئے۔

گرو دوارہ گورو نانک شاہی نجیبااد
ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹੀ ਨਜੀਬਾਦ

میرٹھ وچ اک پرانا اداسی آشرم موجود ہے۔ انٹرنیٹ تے موجود فوٹو توں اس دی پرانتنا صاف صاف جھلکدی ہے۔ چھوٹی نانک شاہی ات دی عمارت ہے۔ لگدا ہے ایہو مول روپ وچ اس جوگی دا ٹکانا ہووے گا جو بعد وچ اداسی آشرم بنیا۔ اس استھان توں پور وی دلچسپ جانکاری ملدی ہے کہ اس گرو دوارے وچ ۱۹۳۶-۳۷ وچ سکھانے قبیجہ کرن دی کوشش کیتی۔ آشرم دی مہنت اثر رسوخ والا بندہ سی جس نے ضلعے دے کلیکٹر کولو حکم کروا لے کہ کوئی وی بندہ اس گرو دوارے دے پر بندھ وچ دخل اندازی ناں کرے۔ کلیکٹر نے ایہہ حکم ضلع دی پولیس تک وی پہنچا۔ مہنت سنت داس نے اوہناں حکماں دی نقل پتھرتے کھدوا کے گرو دوارہ صاحب دے باہر لوا دتی ہوئی ہے جو اج وی موجود ہے۔

نجیبااد شہر وچ وی گورو صاحب دا یادگاری گرو دوارہ موجود ہے۔ پر یاد رہے ایہہ شہر ۱۷۴۰ ای۔ وچ ہوند وچ آیا۔ پر نال ہی سانوں دھیان ہونا چاہیدا ہے کہ ایہہ روپلے پٹھانان دا شہر ہے۔ اتھوں دی سنگت نال گل بات کرن تے پتہ لگا کہ پٹھانان دے اتھے اُون توں پہلاں وی آبادی موجود سی جس کول گورو صاحب ٹھہرے سن۔ پٹھان نجیبدو لا بعد وچ اتھے شہر وسایا۔

موہراں دے کولے تے سولی دی سول

ایہہ گھٹنا جتھے واپری اس ستھان دا ناں گیندیکھاتا

و سائیکل یاتری۔ ۱۵۰ نے لکھیا ہے کہ سن ۱۸۹۵ ای توں پہلاں اتھے وی گورو صاحب دا یادگاری گرو دوارہ موجود سی۔ اس استھان دے ناں تے باہر زمین وی ہے۔ ”بعد وچ گنگا ندی دا وہاں بدلن کر کے سارا سری نگر شہر سمیت گرو دوارے دے وہ گیا۔ موجودہ شہر پہلی والی تھان توں ہٹ کے وسیاں ہویا ہے۔ مہنت زمین تاں کھا ورت رہا ہے پر گرو دوارہ صاحب دوبارہ تمیر کرن واسطے انوں کوئی سوک نہی ہے۔“ (۱۰ مئی ۱۹۳۱ نوں سائیکل یاتری۔ ۱۵۳ نے وی گورو جی دا میرٹھ اتے لکھیا۔) نجیبااد اُونتا وی لکھیا ہے۔

گرو دوارہ باؤلی صاحب، گیندیکھاتا

ہے۔ ایہہ ہر دوار توں ۲۱ کہ۔ می دکن اتے نجیبا دے
توں ۲۵ کہ۔ می۔ اتر وچ بھاؤ ہر دوار نجیبا دے سڑک تے
ہے۔ اج اوتھے گرو دوارہ باؤلی صاحب اتے نیڑے اک
جوگی سدھ مندر وی ہے۔

گورو صاحب جدوں اس دیس دا گیڑا لارے سن تاں
مردانے گورو جی نوں کہیا صاحب گرمی بڑی ہے
بہتر ہے دو چار دن اتھے ہی کتے اک تھاں ہی بہہ کے
گزاریتے۔ گورو صاحب نے کہیا مردانیا ٹھیک ہے۔

اتھے لاگے ہی جوگیاں دا کوئی پرسدھ ڈیرہ سی۔
گورو صاحب اس توں ہٹوے اک پنجابی کھتری دے
باغ وچ ہی بہہ گئے۔ ہولی ہولی لوکائی نوں پتہ لگ
گیا کہ گورو نانک اتھے براجے ہوئے بن۔ روز شام نوں
پھر گورو صاحب دے ڈیرے باغ وچ ستسنگ لگدا۔
دوروں نیڑیو پریمی آجڑدے۔ گورو صاحب دی دھم
چپھیرے پے چکی سی۔

اک کھتری جس دی ہٹی نیڑے دے کسے پنڈ وچ سی
اس نے وی سنگت دے بہن اٹھن دا سارا انتظام
کرنا۔ کیونکہ گورو صاحب دے اپدیش نال بندہ
چڑھدی کلھا وچ چلا جاندا سی۔ اس کھتری نے اجیہا
انند محسوس کیتا کہ اوہ کوئی ترکالا کھنجدیا ہی
نہی سی۔ نیم نال آکے پہلاں صفاں وچھاؤنیاں جاں
پھر پکھے دی سیوا کرنی نالے گورو صاحب دے
وکھیاں اتے کیرتن دا انند لینا۔

کھتری دے گوانڈھ وچ اک ہور ہٹی وی سی۔
گوانڈھی دراچاری سی تے اکثر اوہ ویسوا دے
کوٹھے تے جاندا ہندا سی۔ ویسوا دا کوٹھا وی تقریباً
اس پاسے ہی سی جدھر گورو صاحب نے ڈیرہ لایا ہویا
سی۔ گوانڈھی نوں کھتری تے شک ہو گیا کہ کھتری
وی کسے چوری یاری دے چکر وچ شامی نکل جاندا
ہے۔ آخر گوانڈھی کولو رہا ناں گیا تاں اس نے کھتری
نوں پچھ ہی لیا "بھائی توں روز شامی کتھے جاناں
اے؟"

کھتری نے جواب دتا کہ پنجاب توں اک بہت مہان
ہستی آئی ہوئی ہے میں روز اوہناں دے بچن سنن
جاناں واں۔ کھتری گوانڈھی نوں کہندا کہ توں وی
کوٹھے دا چکر چھڈ، ست سنگت وچ چلیا کر۔
گوانڈھی نے کہیا آپاں تاں موج لینے آروز۔ اپنا
سادھاں سنتاں کولوں کی ملنا۔ کلہ کہنے ویکھیا؟

دوے اکٹھے گیندیکھاتا ول نوں روانہ ہو گئے۔
کھتری کہن لگا کہ گوانڈھی جہڑے رستے توں پیا ہویا
اے، ایہدا نتیجہ تینوں بعد وچ پتہ لگے۔ چسکا منٹ
دا، پر دوسرے پاسے نام دی خماری دا اثر جاندا ہی
نہی۔ دوواں دی بحث ہو گئی۔ اخیر تہہ ہویا کہ آپاں
واپسی تے وی شہرو اکٹھے چلا گئے تے دسانگے کہ اک
دوسرے نوں کی حاصل ہویا۔ تہہ کر لٹیا کہ فلانے
رکھ تھلے اک دوجے نوں اڈیکانگے۔

گوانڈھی ویسوا دے کوٹھے تے گیا۔ ویسوا اس دن
بیمار سی۔ اوہ ملی ہی نہی۔ گوانڈھی نراش ہویا
ادھر ادھر گھم پھر کے جہڑا وقت تہہ کیتا سی اس
مطابق آرکھ تھلے اڈیک کرن لگا۔ وہلا بیٹھا ایویں
زمین کھرچ رہا سی کہ مٹی 'چوں اوہنوں اک موہر
مل گئی۔ اوہنوں چاء چڑھ گیا۔ اس نے اوہ تھاں پور
کھرچنی شہر وکھیتی تاں تھلیو اک کجا نکل آیا۔
ویکھیا تاں کجا کولیاں نال بھریا پیا سی۔ گوانڈھی
سوچدا کہ کتے ایہہ وی موہرا دا ہندا تاں میرا جیوں
بدل جاندا۔

خیر کجھ دیر بعد لنناؤدا ہویا کھتری وی آپہنچیا۔ اک
جتی پیری پائی ہوئی تے دوسری ہتھ وچ بھڑی ہوئی
سی۔

گوانڈھی پچھدا بھائی دسّ اج کی حاصل
ہویا۔ کھتری نے دسیا کہ گورو صاحب نے اج فلانی گل
کہی۔ گوانڈھی کہندا ایہہ دسّ تینوں پراپت کی
ہویا؟ توں لنجا کیو رہا ہے۔

کھتری کہندا کہ سیوا کردے ویلے میں ننگی پیری
سی تے میرے پیر 'چ سول وجع گئی ہے۔ اس کر کے
لنجا رہا ہاں۔

گوانڈھی کہندا کہ مطلب تینوں اج سول حاصل
ہوئی آ؟ کھتری کول کوئی جواب نہی سی۔

گوانڈھی بڑے غرب نال کہندا کہ ویکھ مینوں سونے
دی موہر ملی ہے اتھوں۔ اس نے ساری گل دسی۔

کھتری نوں گل نہی سی آرہی۔ آخر دوواں نے تہہ کیتا
کہ اس گل دا جواب بابا نانک کولوں لیا جاوے کہ
سدھ پیٹھ، اداسین آشرم ایہہ گیندی کھاتہ توں این ۵ کہ۔ می۔
پچھم دکن وچ ہے۔ اتھے بابا سری چند پوجیدا ہے

ستسنگ دا کی آہ فائدہ ہندا ہے؟

اگلے دن دووے گورو نانک دی سبھا وچ پہنچ گئے تے جا کے کھتری نے سوال کر دتے ساری وتھیا دسی۔

گورو صاحب نے جواب دتا کہ ویکھ میرے کھتری بھائی تیری قسمت وچ سولی لکھی ہوئی سی۔ شامی تیرے کولوں کوئی گناہ ہونا سی جس تے عدالت نے تینوں پھانسی دینی سی۔ پر اوہ ترکالاں دا ویلا توں ستسنگ وچ لا دتا۔ جس کارن تیرا گناہ ٹل گیا۔ سو تیری سولی دی سول بن گئی۔

گوانڈھی نوں کہن لگے، بھائی تیرے پوریلے جنم پوتر سن۔ جس کر کے اس جنم وچ تینوں دنیاوی انند ملے ہن، جنن وچ توں گواچیا ہویا پھر رہے۔ باقی جہڑا تینوں کولیاں دا کجا ملیا ہے اوہ دراصل موہراں سن۔ تیرے ہن والے کرماں کر کے اوہ موہراں اک اک کر کے کولا ہو گئیاں۔ توں اچ کھتری کولوں نیکی دیاں کجھ گلاں سنیاں۔ تیرے من وچ وی چاء پیدا ہویا ستسنگ سنن دا۔ پر دوسرا من تینوں کھوٹے پاسے لے گیا۔ اگے پھر تیری قسمت نے ساتھ دتا جہڑا ویسوا تینوں ملی نہی۔ اس ولے ویلے وچ تیرا من دھارمک خیالاں وچ لگا رہا۔ جس کارن تیری اچ تے کلھ دی سوچ کر کے اک موہراں بچ گئی باقی سبھ کولا ہو گئیاں۔

گورو صاحب نے کیہا کہ ویکھو نام دی شرن وچ گیاں اس پرکار سولی توں سول بن جاندی ہے تے برے کرماں وچ پین تے سونا وی کولا ہو جاندا ہے۔ صاحب نے مردانے نوں سچیت کیتا تے کیہا کہ بھائی مارو دی طرز تے تار کھچ۔ شبد گایا:-

مارو محلہ اگھڑا کرنی کاگڈ من مسوانی برا بھلا دی لیکھ پئے۔ جیو جیو کرت چلائے تیو چلیئے تو گن ناہی انت برے۔ اچت چیتیس کی نہی باوریا۔ پر بسرت تیرے گن گلیا۔ ارباؤ۔ جالی رین جال دن ہوا جیتی گھڑی پھاپی تیتی۔ ریس ریس چوگ چگہ نت پھاسہ چھوٹیس موڑے کون گئی۔ ۲ کایا آرن من وچ لوہا پنچ اگن تے لاگ رہی۔ کوئلے پاپ پڑے تس اوپر من جلیا سٹی چنت بھئی۔ ۳ بھیا منور کنچن پھر ہووے جے گڑ ملے تنیہا۔ ایکو نام امرت اوہ دیوے تو نانک ترستیس دیہا۔ ۳ ۴

-----◆-----

سائیکل یاتری -۱۵۴ نے رڑکی توں ۱۰ ک۔ می۔ اتر پورب ول پنڈ سنترشاہ وکھے سری گورو نانک پاتشاہ دے اُون بارے وی لکھیا ہے تے تصدیق کیتا ہے کہ اتھے

پہلاں ایہہ منیا جاندا سی کہ ایہہ گھٹنا پٹنا دے ی بالا-۱۳۶ لاکے چاکے تے واپری۔ پر کینڈیکھاتا وچ کیونکہ سینہ بسینا ایہہ گٹھا چلی آ رہی ہے اس کر کے ساکھی نوں ٹکانے تے دے دتا گیا ہے۔ اس استھان تے گورو صاحب نجیاباد والے پاسیو آئے سن۔

بالک بنیا بابا (بی-۴۰ تصویر)

اداسی سنتاں نے گرو دوارہ وی بنایا ہویا ہے۔

-----◆-----

پنڈ نوادا ڈیہرادون وکھے گورو صاحب آئے سن؟

سائیکل یاتری- ۱۶۵، انوسار ڈیہرادون دے ۹ ک۔ می۔ دکھن پنڈ نوادا وکھے گورو صاحب دا استھان ہے جو کہ اداسی سنتاں دے قبجے تحت ہے۔ اس بابت پور کوئی جانکاری نہی دتی۔

-----◆-----

جدوں بالک بن کے بابا بار بار وکیا - ٹانڈا ضلع اودھم سنگھ نگر

سری نگر گڑھوال توں گورو صاحب بیٹھاں اترے، کوٹدوارا، نگینہ، کانشیپور، الموڑا گھمدے گھمدے ونجاریاں دے ٹانڈے آپہنچے۔ ٹانڈا اس نوں کھندے ہن جتھے پرانے سمیاں وچ سداگر لوک رات بتاؤندے سن۔ سیندھت راجا اس تھان تے ونجاریاں دی راکھی دی ذمہ واری لیندا سی۔ اجیہے تھان وقت پا کے عموماً شہر داروپ دھارن کر جاندا سن۔ ایہو کارن ہے ٹانڈا ناں دے کئی شہر ہن۔ پر جس ٹانڈے دا اتھے ذکر ہے ایہہ اتراکھنڈ دے ضلع اودھم سنگھ نگر دے درپر توں نگ دی سیدھ بیٹھاں ۱۳ کلومیٹر دکھن ہے۔ نال دا پنڈ کیچھا ہے۔ اس پنڈ دے نال ہی یو پی دا بریلی ضلع شروع ہو جاندا ہے۔

جدوں گورو صاحب اتھے پدھارے علاقہ دا جگیردار ربیلا پٹھان سی۔ پٹھان نوہن نوہن آ کے اتھے وسے

جتھے باغ بریا کیتا اوتھے اج موجود ہے گردوارہ گورو کا

سن۔ پراناں وچوں کجھ اک نے نواں ہی کسب اختیار کیتا ہویا سی۔ جوہیں عرب تے اتری افریقہ وچ ہندا سی کہ لوک غلامان دا وپار کردے سن۔ اتھوں دے ربیلے پٹھان غریب گریے لوکاں دے بچے چک لے جاندا تے اوناں نوں اگے ویچ دندا سن۔ علاقے دے لوک اناں توں ڈاڈھے پریشان سن۔

جدوں گورو صاحب نے پردوار وکھے اپنے چمتکار دکھائے اودوں ہی پراناں دا بندہ گورو صاحب دا سکھ بن گیا۔ ہر اسے ٹانڈے دا وسنیک سی۔ اس نے گورو صاحب نوں بچیاں دے وکن دی ساری وتھیا سنائی۔ گورو صاحب نے برے نوں کیرا کہ اوہ وقت ملن تے ٹانڈے پہنچنگے۔

سو سری نگر توں چل کے گورو صاحب ٹانڈے آئے تے بھائی مردانے نوں بھائی ہرا دے گھر بھیج دتا۔ آپ گورو صاحب ٹانڈے دے بازار وچ انہول جھے ۱۳ سال دے سندر بالک بن بیٹھے۔ جدوں کسے پٹھان نوں پتہ لگا کہ کوئی گواچیا ہویا بچہ اکلا بیٹھا ہے تاں پٹھان بالک نوں اپنے نال گھر لے گیا۔ پٹھانی نے کیرا صاف ستھرا لگدا، بالک کولوں گھر دا کم لینے آ۔ پٹھان کہن لگا بھلیئے لوکے ایہدے توں چوکھے پیسے ملنے ویچن تے۔

اگلے دن پٹھان نے بالک نانک نوں باغاں دے مالک کول ویچ دتا تے بدلے وچ دو گھوڑے لئے۔ مالک نے غلام بالک نوں اپنے بغیچے وچ بھیج دتا تاں کہ پھل دار رکھاں دی پنچھیاں توں راکھی کرے۔ چھیتی ہی غلام (نانک) واپس مالک کول آ گیا کہ اوتھے تاں کوئی پھل دار بوٹا ہی نہی کاہدی راکھی کرنی آ۔ مالک حیران ہویا باغ وچ گیا تاں ویکھ کے حیران رہ گیا۔ باغ برباد سی، سگ چکا سی۔

اگلے دن غلام بالک نوں دوسرے باغ بھیجیا تاں اوتھے وی اوہو حالت۔ آخر مالک نوں احساس ہویا کہ ایہہ غلام ہی کلیہنا بالک ہے، جتھے جاندا اوتھے ہی بربادی ہو جاندی ہے۔ گھر دی برکت وی ختم ہو گئی سی۔ بالک نے ہولی جہی مالک نوں کہہ دتا کہ مینوں آزاد کر دے تیرا سبھ کجھ پرط آئیگا۔ مالک نے اگلے سویرے غلام آزاد کر دتا۔

بالک داروہ چکی دھاری بابا پھر جا اوسے تھڑے تے براجمان ہو گیا۔ پہلاں والے ربیلے پٹھان نے پھر بالک

نوں قابو کر لیا تے گھر لے گیا۔

ہن بالک نوں آجڑی کول ویچ دتا جہدے کول بھیڈاں دا وڈا وگ سی۔ بابا لگا بھیڈاں چارن۔ جوہیں بابے نے وگ وچ پیر پایا بھیڈاں اجھیاں ڈگنیاں شرع ہوئیاں کے ستھراں دے ستھر وچہ گئے۔ آجڑی لگا ورلاپ کرن۔ بابے نے آجڑی نوں کیرا کہ مینوں آزاد کر دے تیریاں بھیڈاں سبھ تندرست ہو جانگیا۔ آجڑی نے اجیرا ہی کیتا تے اپنیا بھیڈاں بچا لئیاں۔

اگلے سویرے بالک پھر جاں اوسے تھڑے تے بیٹھا۔ چلاک پٹھان نے پھر قابو کر لیا۔ اینکاں بابا کسے اجیہے گھر وک گیا جنان نوں گھر وچ نوکر دی ضرورت سی۔ تے لؤ بالک نوں آٹا پیہن دا حکم ہو گیا۔ بالک دی چکی زور شور نال چل رہی ہے۔ گھر دے ویکھ ویکھ وسماد وچ آئی جا رہے کہ نوکر ودھیا مل گیا۔

جتھے پانی لین گئے سی اوتھے گردوارہ گورو گھاٹ،

پھر گھر دی سوانی نے ویکھیا کہ بالک چکی نوں واہوا کیزئی دئی جا رہا ہے، کنک دا بوہل وی مکن والا ہے پر غلہ خالی ہے۔ اس نے دہائی دے دتی کہ ہنیر سائی دا آٹا سارا غائب ہے۔ ایہہ بالک ہے کہ کوئی دی ہے جو سارا آٹا ہی کھا گیا۔ دہائی مچ گئی۔ بالک نے پھر گھر والیا نوں سمجھایا کہ مینوں آزاد کرو تہاڈی کنک دا بوہل صحیح سلامت نکلیگا۔ اوناں بھروسہ دواپا تاں کی ویکھدے ہن ساری کنک

گردوارہ چکی صاحب جتھے بالک روپ گورو نانک نوں چکی پیہن لگایا گیا سی۔

ਗਰودੁਆਰੇ ਨਾਨਕੀਰੀ - جنھہ کھوہ سکا دتا سی - علاقے وچ وڈی گتسی پنجاہی زمینداراں دی ہے - جس کارن یادگاراں بہت شاندار بنیاں ہن۔

حرامی آدی دا صاف ذکر ہے۔

مارو محلہ ۱ مل خریدی لالا گولہ میرا ناؤ سبھاگا۔
 گر کی بچنی ہاٹ بکانا جٹ لایا تہ لاگا۔ اتیرے لالے
 کیا چترائی۔ صاحب کا حکم ن کرنا جائی۔ ارباؤ۔
 ما لالی پیو لالا میرا ہؤ لالے کا جایا۔ لالی ناچے لالا
 گاؤے بھگت کرؤ تیری رابا۔ آ پیہ ت پانی آنی میرا
 کھاہ ت پیسن جاؤ۔ پکھا پھیری پیر ملووا چیت رہا
 تیرا ناؤ۔ ۳ لون حرامی نانک لالا بخشہ تده
 وڈپانی۔ آدی جگا دیپت داتا تده وں مکت ن پانی
 ۶ ۷

ریٹھے کیتے مٹھے

سرینگر (گڑوال) تو لگدے گورو صاحب اس استھان
 تے پہنچے جنو اچ ریٹھا صاحب دے ناں نال ہی جانی
 جاندا ہے۔ اتھے وی گورو صاحب دی جوگیاں نال
 گوشت ہوئی۔ ستھان نانکمتے توں کوئی ۵-۶ گھنٹے
 (کار رانی) دی دوری تے ہے۔

ریٹھے دے رکھ دی چھاویں بہہ جدوں سدھاں نال
 گل بات چل رہی سی تاں مردانے نوں بھکھ ستاؤں
 لگی۔ اس گورو صاحب نوں عرض کیتی۔ لاگے بیٹھے
 جوگی کہن لگے جی اتھے پہاڑی علاقے وچ روٹی پانی
 کتھے؟ اسپن تاں پؤن-اپاری ہاں۔ کہن دا مطلب اناں
 ٹال مٹول کر دتا۔ دیا دے سمندر گورو صاحب نے
 مردانے نوں آکھیا بھائی ایہہ رکھتے چڑھ جاتے ایہہ
 پھل کھا کے بھکھ مٹا لو۔ جوگی ایہہ سن کے زور دی
 بس پئے تے کہن لگے اپنے سیوک نوں ریٹھے دا کوڑا
 پھل کھاؤن لگے ہو جس نال کپڑے دھوئیدے۔

گورو صاحب نے وٹنگمٹی مسکرانؤدے ہوئے کہا کہ
 کدی کڑتن وی کھانی چاہیدی ہے صحت واسطے
 چنگی ہندی ہے:-

سلوک م ۱ لکھ سیؤ پریت ہووے لکھ جیوں کیا
 خوسیا کیا چاؤ۔ وچھڑیا وس ہوئی وچھوڑا ایک گھڑی
 مہہ جائی۔ جے سو ورھیا مٹھا کھاجے بھی پھر کوڑا
 کھائی۔ مٹھا کھا دھا چت ن آوے کوڑتہ دھائی جائی۔
 مٹھا کوڑا دووے روگ۔ نانک انت وگتے بھوگ۔

جھکھ جھکھ
 جھکھنا جھگڑا
 جھاکھ۔۔ جھکھ
 جھکھ جاہ جھکھ
 تڈپایں۔۔
 مردانہ تاں جاندا

پٹھانا نال سببندھت ہون کر کے کچھ لکھاریاں نے (جنم ۵
 ساکھی بھائی بالا۔ جواہر سنگھ کریال سنگھ) ایہہ ساکھی
 چھم دی اداسی ویلے دی لکھی ہے جو غلط ہے۔ کیونکہ
 ٹانڈا ضلع اودھم سنگھ نگر وکھے تاں باقاعدہ یادگاراں نے۔

اوتھے موجود ہے۔

بابا آزاد ہو کے اگلے سویرے پھر اوسے تھڑے تے جا بیٹھا
 تے رہیلے پھر بابے نوں قابو کر کے ایتکاں اجیہے گھر
 دے دتا جنان بابے نوں پانی ڈھون تے لا دتا۔ پانی دے
 دوسرے پھیرے بعد غلام نے گھر والیاں نوں کہا کہ
 کھوہ وچ تاں پانی مگ گیا ہے میں پانی کتھو
 لیاواں۔ مالک نے جد جا کے ویکھیا تاں سچمچ پانی
 سک چکا سی۔ پنڈ 'چ دہائی مچ گئی۔ لاگلے ندی نال تے
 غلام نوں پانی لین بھیجیا گیا۔ دریا سک چکا سی۔

علاقے وچ ہاہاکار مچ گئی۔ سبھ لوک مسیت دے لاگے
 اکٹھے ہوئے کہ دوا کرو کہ پانی آئے۔ پر پانی نصیب
 ناں ہویا۔ اوتھے پھر گورو صاحب اپنے اصلی سروپ
 وچ آ کے حاضر ہو کے لوکاں نوں لاہنت پائی کہ تسی
 کھڑا کسب پھڑیا ہویا ہے، ماواں دے بچے ویچدے
 ہو۔ ایہہ دھندا ترنت بند کرو۔ کھدا تہاڈے گناہ
 معاف کریگا تے پانی پھر سمیگا۔

لوکاں نے اگے توں اجیہا گناہ کرن توں طوبی کیتی۔
 گورو صاحب نے لوکاں نوں سچ تے دنیا دھرم دی پالنا
 کرن دا اپدیش دتاتے نام دان اسنان درڑایا۔ دھرم دی
 کرت کرن تے زور دتا۔

لگدی کہ لالے والا شبد پاتشاہ نے اتھے ہی اچا ریا ہے۔
 سبد وچ لالا مطلب غلام، وکن، پانی، پیسننا، لون

ਰੀਠਾ ਸਾਹਿਬ

ਰੀਠਾ ਸਾਹਿਬ

ਮਿਤੀ ੧੯੯੯

ਸی۔ اس نے جویں اوہ پھل منہ وچّ پایا تاں اشّ اشّ
کر اٹھیا۔ ویکھا ویکھی جوگیاں نے وی منہ وچّ پا لئے
تاں دنگ رہ گئے۔

اتھے پھر گورو صاحب نے جوگیاں نوں اپدیش دتا کہ
ایہہ سمادھی دا سدھانت نرمول ہے تے اصل
بھنگی اکال پرکھ دا نام جینا رجا وچّ رہنا تے ونڈ چھکنا
ہے۔

نانکمتے توں ہی سدھا کاں اڈاری ۶۰ کلومیٹر دی
دوری تے ریٹھا صاحب چمپارن ضلع وچّ ستھان ہے۔
پہاڑی علاقہ ہون کر کے سسٹک دی لمبائی ۱۸۰
کلومیٹر ہے جاندی ہے۔ اتھو ہی گورو صاحب پھر
نانکمتے پہنچے۔

گرودارہ نانکمتا صاحب جتھے جوگیاں نوں راہے پایا سی۔
پچھے اتھاسک پیل وی نظر آ رہا ہے۔

گورکھمتے (نانکمتے) پہنچیا بابا

جوگیاں دے مندرائیاں جاں مٹھّ نوں پنجابی وچّ متّ،
متّ جاں متّا کیہا جاندیا ہے۔ پرسدھ مٹھّ ایہہ سن:
گورکھ ہٹّی، مکھڑ، کٹّاس، جکھیر، کرانا، کوہاٹ،
بوانا، بوہڑ، اچل، کاہنواں، بھیڑا آدی۔

سناتنی استھاناں، بدری ناتھ کیدار ناتھ جوشی مٹھّ
دی سیر کردے کردے بابا جی نوں پتہ لگا سی کہ
پیٹھاں (پیلی بھیت توں ۵۰ کلومیٹر تے) وی جوگیاں
دا بہت وڈا مٹھّ ہے جتھے کسے ویلے کھدّ گورکھ
ناتھ رہا سی۔ بابا ٹانڈے توں اتانہ رام نگر نوں گیا۔ اگے
اتھاسک مارگ بیل پڑاؤ، کالا دونگی، ہلدوانی، چور
گلی، دوپرا ستارگنج تھانہ ہندے ہوئے مردانے نوں لے
کے جا گورکھمتے پہنچے۔

مٹھّ توں اجے کجھ ہٹّویں ہی سن کہ مردانہ وگدے
راہ کنڈھے اک سکے ہوئے پیل دے تھلے بہہ گیا کہ بابا
ہن نہی ہور تریا جاندیا۔ بابے نے اوتھے ہی راہ وچّ
کیرتن شروع کر دتا۔ ستھانک وسنیکاں جدوں ویکھیا
کہ ایہہ پیل تاں سالان دا سکّ چکا سی، ایہہ کوہ
پریا ہو اٹھی؟ گلّ مٹھّ دے جوگیاں تکّ وی پہنچ
گئی۔

دو بزرگ جوگی آباہے نانک دے دوآلے ہوئے۔ بھئی
پرکھا کون ہے توں؟ کہڑی سمپر دا سادھو اے؟

باؤلی صاحب نانکمتا

کی توں مسلمان فقیر اے کہ ہندو؟ اوتھے پھر گورو
صاحب نے اوناں نوں سمجھایا کہ میں تاں نرنکار دا
بندہ ہاں، ناں مسلمان، ناں ہندو ہاں۔ میرے واسطے
تاں دونو پیارے۔ جدوں جوگیاں دی نشا ہو گئی
تاں بابے نے مردانے نوں کیہا کہ ذرا کسّ دے تاراں تاں
شروع ہو گیا بابا:

سوہی محلہ ۱ کؤن تراجی کؤن تلاتیرا کؤن صرف
بلاوہ .. کؤن گورو کے پہہ دیکھیا لیوا کے پہہ ملّ کراوا
.. ۱ میرے لال جیؤ تیرا انتّ ن جانا .. توں جل تھل
مہیئل بھرپر لینا توں آپے سرب سماں .. ارباؤ .. منّ
تراجی چتّ تلاتیری سیو صرف کماوا .. گھٹّ ہی
بھیتر سو سے تولى ان بدھ چتّ رہاوا .. ۲ آپے کنڈا
تولّ تراجی آپے تولنہارا .. آپے دیکھے آپے بوجھے
آپے بے ونجارا .. ۳ اندھلا نیچ جاتّ پردیسے کھنّ
آوے تلّ جاوے .. تا کی سنگتّ نانکّ رہدا کیو کر موڑا
پاوے .. ۴ ۲ ۹

جوگیاں نے جا مہنت نوں رپورٹ دتی کہ الوکک جیہا
ہی سادھو ہے۔ سمجھ نہی لگدی کہ ہندو ہے کہ
مسلمان۔ مہنت نے جیہا کہ جاؤ ستکار سہت نانک
نوں مٹھّ وچّ لے آؤ۔

گورو صاحب مٹھّ وچّ پہنچے۔ جوگیاں نے بندی آؤ
بھگت کیتی۔ کجھ دیر آرام فرماؤں توں بعد پھر گورو
صاحب دی ملاقات مہنت نال ہوئی۔ مہنت بہت
وڈھیری عمر دا سی۔ گورو صاحب نال ہوئی گلّ بات
اپرنت مہنت نے زور پایا کہ نانک توں کسے یوگ
سادھو فقیر کولو دیکھیا۔ اوناں دا کہن دا مطلب

سائیکل باتری - ۱۴۵ جو اس اس تھاں ۱۹۳۱ ای۔ وچّ پہنچیا لکھیا ۵
ہے کہ ریٹھے دا اصلی رکھ جس تے گورو صاحب دی بخشش ہوئی
سی ۱۹۱۷ ای وچّ زمین تے ڈگّ پیا سی۔ رکھ دے تینے لاگوں اک پور بوٹا
اگّ کھلویا جس نوں پہلا پھل ۱۹۳۱ وچّ لگا۔ اتھوں دا مہنت بہت
بھنجیتے گورو تے بھروسہ رکھن والا بندہ سی جس نے ریٹھے دے دو
رکھ بور لائے جنان دا پھل وی مٹھا ہے۔ باقی سبھ تھانہ ریٹھا کوڑا ہے۔

سے کہ جوگی بن جا۔ اتھے پھر گورو صاحب نے
سنیاس تے جوگ پر نالی دا کھنڈن کیتا۔۔

سوہی محلہ اگھڑ ۷ ستگور پر ساد۔۔ جوگ ن
کھنتھا جوگ ن ڈنڈے جوگ ن بھسم چڑائی۔۔ جوگ
ن مندی مونڈ مڈائی جوگ ن سنگی وائی۔۔ انجن
ماہ نرنجن ریہے جوگ جگت او پائے۔۔ اگلی جوگ
ن ہوئی۔۔ ایک درسٹ کر سمسر جانے جوگی کہے
سوئی۔۔ ارباؤ۔۔ جوگ ن باہر مڑی مسانی جوگ ن
تاڑی لائے۔۔ جوگ ن دیس دسنتر بھوئی جوگ ن
تیرتھ نائی۔۔ انجن ماہ نرنجن ریہے جوگ جگت او
پائے۔۔ ۲ ستگور بھیے تا سہسا توے دھات ورج
ربائے۔۔ نجھڑ جھرے سہج دھن لاگے گھر ہی پرچہ
پائے۔۔ انجن ماہ نرنجن ریہے جوگ جگت او پائے
۔۔ ۳ نانک جیوتیا مر ریہے ایسا جوگ کمائے۔۔
واجے باجھ سنگی واجے تو نربھو پڈ پائے۔۔ انجن
ماہ نرنجن ریہے جوگ جگت تو پائے۔۔ ۴ ۱ ۸

گورو صاحب نے اس پرکار جوگمت دے سارے
سدھانت دا کھنڈن کر دتا۔ گھر چھڈ کے سنیاس لے
لینا۔ سریرتے سواہ مل لینی۔ وکھ وکھ قسم دے ڈنڈ
(اسن) لاؤنے، سر مناؤنا، کت پڑواؤنے، اچی اچی
سنگی جاں سنگ دی بنی تری و جاؤنا، مڑیاں
مساناں 'چ جا سمادھیاں لاؤنا، ۶۸ تیرتھ استھان،
دیس پردیس بھرنا سبھ ورتھ ہن۔ اکال پرکھ نال
جوگ جاں میل تے تاں ہی ہووے گا جے کتے سچا گورو
مل جائے۔ پھر تہانوں بھٹکن دی ضرورت نہی رہ
جائیگی گھر بیٹھے ہی نرنجن مالک دے درشن ہو
جانگے۔ جدوں تسی جیندے جی اس پدارتھوادی دنیا
توں اداس ہووگے تاں بناں وجایاں ہی تری وجیگی۔

ستھانک پتا۔ پرکھی روایت مطابق ایسے ہی علاقے
وچ گورو صاحب نے لوکاں تے دیا کر کے پانی دا سروت
وی چالو کیتا۔ ہویا کجھ اس طرحاں کہ جوگیاں نے
علاقے دے چودھریاں نوں بھڑکایا کہ بابے نوں کہو
کہ علاقے وچ سوکا رہندا ہے کریا کر کے پانی دے
سروت دی بخشش کرن۔ چودھریاں نے پھر گورو
صاحب اگے گجارش کیتی کہ علاقے دے لوکاں تے
ترس کردے ہوئے پانی دا کوئی سوما پرگٹ ہووے۔

ایہہ سنکے گورو صاحب نے مردانے نوں حکم کیتا کہ
مردانیا پھلانی پہاڑی بیٹھاں جو دیوہا چوہے
اوتھوں لے کے نالڈے چھپڑ تک کہی دھوکے لے آ۔
مردانے دی کہی نے اجیہی لکیر پائی کہ اڈ بن گئی۔
کرناں قدرت دا، چھیتی ہی مینہ پے گباتے چوہے
سدھا چھپڑ تک آ گیا۔ چھپڑ چھیل بن گئی۔ جوگیاں نے
کہیا کہ بابا جی پانی تاں تھوڑا بٹوارہ گیا ہے کریا
کر کے پنڈ تک لیاؤ۔ گورو صاحب نے کہیا کہ دورو پانی
اسیں لے آندا ہے باقی پنڈ تک ہن تسی پہنچا دیو۔

جوگیاں نے آس۔۔۔۔۔ لائے تے چمتکار دی تاک وچ
سمادھی 'چ چلے گئے۔ کجھ دنوں بعد ہار کے گورو
صاحب دی چرنی لگے۔

اتھے نانکمتا شہر لاگے باؤلی صاحب ناں دا استھان
گورو صاحب دے ایسے چمتکار دی یاد داؤندا ہے۔
جنم ساکھیاں اتے پتا پرکھی روایتاں وچ گورو صاحب
دے پور وی کئی کوتک درجے۔ وہلے جوگی
شیطانیاں تاں کریا ہی کردے سن اس پردیس
جوگی نال۔ اک ویراں کہندے کہ مردانہ جوگیاں دی
دھونی توں اگ لپن گیا تاں جوگیاں نے اگ دین توں
ناہ کر دتی۔ اکھے بابے نانک دا چیلہ ہو کے اگ
منگدے کہ بابے کول اگ نہی ہالی جاندی۔ اپنے
ڈیرے آ کے پھر گورو صاحب دے حکم مطابق مردانے
نے دو لکڑیاں رگڑ کے اگ بال لئی۔ کرنی رب دی رات
مینہ ہنیری ایہو جہی جھلی کہ جوگیاں دی
دھونی دی اگ بجھ گئی۔ اوناں زمانیاں 'چ اگ بالنی
کہڑی سوکھی ہندی سی۔ گھنٹیاں بدھی لکڑیاں جاں
پتھراں نوں رگڑنا پیدا سی۔

جدوں سویرے جوگی اگ بالن لئی جدوجہد کر رہے
سن تاں اک نوں لاگے ہی دھواں نظر آیا۔ دیکھدے نے
کہ بابے نانک دے ڈیرے توں دھواں نکل رہا ہے۔ پھر
شرو موکشمی گئے تے جا کے اگ لئی۔

جس پپل دے سک چکے رکھ نوں برا کیتا سی بھاؤ
جس تھلے گورو صاحب براجے سن اوہدے پتے اج وی
باقی دے پپلاں نالو وکھرے ہن۔ ہر پتے تے نشان ہندا
ہے۔ ستھانک لوک جنان نوں دھارو جاتی کیہا جاندا
ہے اتاں دا مننا ہے کہ ایہہ بابے نانک دے ہتھ دا
نشان ہے۔

کریال سنگھ نے لکھیا ہے کہ دھارو لوک دیوالی دے
دناں وچ بابے نانک دی دھونی وچوں بھسم دی اک
اک چٹکی گھر لے جاندے ہن۔ ایہناں لوکاں دا جیکارا
ہندا ہے 'پنجہ صاحب کی جے ہو'

جدوں بابا المست نوں جوگیاں اتھوں بھجا دتا ی -
اس جگا پہلی پاتشاہی جی اک پپل بیٹھاں بیٹھے
سن تے پاس ہی اک کھوہ سی جو کہ اج تک دونوں
چیزاں قائم ہن تے درشن ہندے ہن۔ پچھوں اک
المست نام دا سیوک گورو کے پپل تے کھوہ دے
استھان دی سیوا کردا ہندا سی جو کہ کجھ دیر بعد
جوگیاں نے جورا جبری کر کے المست نوں کٹ مار کے
اس تھان توں بھجا دتا۔ پپل دے تے دوآلے لکڑیاں لا کے
اگ لاپیل ساڑ دتا۔

المست نے گورو جی نوں یاد کیتا تے کجھ چر بعد
گورو برگویند صاحب اس تھان پہنچے۔ گورو صاحب
دے ادھر اُون دی خبر جوگیاں نوں لگ گئی۔ اوناں
ٹوآپٹ کے اک جوگی نوں وچ بیٹھا دتا۔ گورو صاحب

ਦੇ ਆਂ ਦਾ ਜੋਗਿਆਂ ਅੰਚ ਅਤੋਂ ਅਤੋਂ ਸ—ਵਾਗ਼ਤ ਕੀਤਾ۔
 ਜਦੋਂ ਮصل੍ਹ ਨਾਨਕਮੇਂ ਦੀ ਮਾਲਕੀ ਦਾ ਅਠਹਿਆ ਤਾਂ ਜੋਗਿਆਂ
 ਕੀਯਾ ਕੇ ਐਯੇ ਡੀਰੇ ਸਾਡਾ ਏ, ਜਠੇ ਗੋਰੋ ਨਾਨਕ ਸਾਹਬ
 ਆਂ۔ ਬਾਬਾ ਮਸਤ ਨੇ ਕੀਯਾ ਕੇ ਐਯੇ ਜੋਗਿਆਂ ਦੀ ਤਿਆਦਤੀ
 ਏ ਕਿਉਂਕੇ ਜੋਗਿਆਂ ਦੇ ਡੀਰੇ ਤੋਂ ਠੋਏ ਗੋਰੋ
 ਸਾਹਬ ਪਿਲ ਪਿਠੇ ਬਰਾਜੇ ਸਨ ਜੋ ਨਸ਼ਾਨੀ ਜੋਗਿਆਂ ਨੇ
 ਸਾਡੀ ਦੱਤੀ ਏ۔ ਬਾਬਾ ਮਸਤ ਨੇ ਦਕਹਾਯਾ ਕੇ ਵਿਕਹੋ ਅੱਜ ਵੀ
 ਪਿਲ ਦਾ ਤਨਾ ਮੋਜੂਦ ਏ۔

ਗੋਰੋ ਸਾਹਬ ਨੇ ਜੋਗਿਆਂ ਨੂੰ ਕੀਯਾ ਕੇ ਏਨੇ ਤਸੀ ਦਸੋ
 ਤਹਾਡੇ ਕੋਲ ਕੀ ਠਬੋਤ ਏ ਕੇ ਐਯੇ ਤਹਾਨ ਤਹਾਡੀ ਏ۔
 ਜੋਗਿਆਂ ਨੇ ਕੀਯਾ ਕੇ ਸ—ਾਡਾ ਠਬੋਤ ਦਹਰਤੀ ਮਾਤਾ ਏ۔
 ਦਹਰਤੀ ਮਾਤਾ ਬੋਲ ਕੇ ਦਸੀਂਗੀ ਕੇ ਐਯੇ ਤਹਾਨ ਗੋਰੁਕਹ
 ਪਿਨਠੀ ਜੋਗਿਆਂ ਦੀ ਏ। ਜੋਗਿਆਂ ਦੇ ਮਹਿੰਨੇ ਨੇ ਅੱਜੀ
 ਸ਼ਾਰੀ ਆਵ ਮਾਰੀ ਕੇ "ਐਸ ਮਾਤੀ ਪਿਨਾਏ ਕੇ ਏ ਜੱਗੇ
 ਕਸ ਕੀ ਏ?" ਦਹਰਤੀ ਵੱਚੋਂ ਆਵ ਆਈ, "ਐਯੇ ਪੋਤਰ
 ਅਸਠਾਨ ਬਹੱਗਾਨ ਗੋਰੁਕਹ ਨਾਠੇ ਕੀ ਏ।"

ਸਕਹਾਨ ਨੇ ਦਹਾਈ ਦੇ ਦੱਤੀ ਕੇ ਐਯੇ ਦਹਰਤੀ ਮਾਨ ਦੀ
 ਆਵ ਨਹੀ ਐਯੇ ਤਾਂ ਕੋਠੀ ਮਰਦਾਨੇ ਆਵ ਏ। ਚਲਾਕੀ ਏ।
 ਜਠੇ ਆਵ ਆਈ ਸੀ ਸਕਹ ਆਹੇ ਤਹਾਨ ਪੱਛਾਨ ਗੱਏ
 ਕਿਉਂਕੇ ਆਂ ਗਹਾਏ ਪਹੋਸ਼ੇ ਤਾਤੀ ਤਾਤੀ ਮੁੱਠੀ ਪੁੱਠੀ ਦਸ
 ਰਹੀ ਸੀ। ਗੋਰੋ ਸਾਹਬ ਦੇ ਨੇਨਗਾਨੇ ਜਠੇ ਅਸ ਤਹਾਨ
 ਤੋਂ ਅਕ ਜੋਗੀ ਨੂੰ ਕਨੂੰ ਪਹੁੰਠ ਬਾਹਰ ਕੱਠ ਲਿਆ। ਨੇਨਗਾਨ
 ਦੀ ਫੋਜ ਵਿਕਹ ਜੋਗੀ ਡਰ ਗਿਆ ਤੇ ਅਸ ਨੇ ਸ਼ਾਰੀ ਗੱਏ ਕਹੇ
 ਦੱਤੀ ਕੇ ਮਿਨੂੰ ਮਹਿੰਨੇ ਜੀ ਨੇ ਏੀ ਠੋਏ ਵੱਛ ਲਕਨ ਲੈਂ
 ਕੀਯਾ ਸੀ।

ਸ਼ਰਮੰਦੇ ਬੋਠੇ ਮਹਿੰਨੇ ਨੂੰ ਜੋਬ ਨਹੀ ਸੀ ਆਡੁ ਰਿਆ।
 ਅਸ ਪਰਕਾਰ ਜਹੋਠੇ ਏ ਗੱਏ ਜੋਗਿਆਂ ਗੋਰੋ ਜੀ ਦੇ ਨਾਲ
 ਨੇਨਗਾਨ ਸਨੱਗਾਨ ਦੀ ਫੋਜ ਵਿਕਹੇ ਏ ਆਠੇ ਆਠੇ ਤਰ
 ਬੋਨਾ ਏੀ ਬੇਠਰ ਸਮੱਝਿਆ। ਗੋਰੋ ਸਾਹਬ ਨੇ ਅਸ ਪਿਲ ਤੇ ਪਹਰ
 ਜਲ ਦਾ ਚਠੇ ਦਾ। ਚਠੇ ਏੀ ਪਿਲ ਪਹਰ ਏਰਾ ਬੇਰਾ ਬੋ ਗਿਆ। ਅੱਜ
 ਏਰੇ ਚਠੇ ਦਾ ਨਸ਼ਾਨ ਏਨਾ ਏ। ਕੋਠੀ ਪਨੇ ਚਠੇ ਦੇ
 ਬੱਗਰ ਨਹੀ ਏਨਾ। ਗਰੁਕਹ ਐਠਨੂੰ ਗੋਰੋ ਸਾਹਬ ਦੀ
 ਕਰਾਮਾਤ ਮੰਦੇ ਏਨ।

ਅਸ ਏਲਾਕੇ ਵੱਛੇ ਦੋਰ ਦੋਰ ਤੱਕ ਸਕਹੀ ਪਹਿਲੀ ਏਠੀ ਸੀ।
 ਅਸ ਸਬਹ ਦਾ ਸੇਰਾ ਬਾਬਾ ਮਸਤ ਨੂੰ ਜਾਨਦਾ ਏ। ਐਯੇ
 ਨਰਸੰਦੀਏ ਠਾਬੋਤ ਏ ਜਾਨਦਾ ਏ ਕੇ ਸਕਹੀ ਜਾਨ ਚਰ
 ਮਸੰਦਾਨ/ਮਹਿੰਨਾਨ ਦੇ ਤਹੱਤ ਸੀ ਪਰਿਠੇਲਤ ਏ ਰਹੀ ਸੀ।
 ਜਦੋਂ ਦੀਆਂ ਕਮਿੱਠੀਆਂ ਬਨੀਆਂ ਏਨ ਗੋਰੋ ਸਾਹਬ ਦੀ ਚਰਦਹਾ

ਗੋਰੋਦੁਆਰੇ ਨਨਾਕ ਸਾਹਬ ਕਾਸ਼ਿਰ

ਮੱਕ ਗੱਏ ਏ। ਤੀਰਠੇ ਯਾਤਰੀ ਨੇ ਨਾਨਕਮੇਂ ਦੇ ਮਹਿੰਨਾਨ ਦੇ
 ਨਾਨ ਅਸ ਪਰਕਾਰ ਦੱਤੇ ਏ: ੧. ਬਾਬਾ ਮਸਤ, ੨. ਬਾਬਾ ਮਠਾ, ੩.
 ਬਾਬਾ ਮਕੋ, ੪. ਬਾਬਾ ਨਮਾਨਾ, ੫. ਬਾਬਾ ਗਰਦਾਸ (ਦਕਹੀ ਸਕਹ) ੬.
 ਬਾਬਾ ਗਰਿਬ ਦਾਸ, ੭. ਬਾਬਾ ਦਹਨੀ ਰਾਮ, ੮. ਬਾਬਾ ਜੀਦੋਰਾਏ,
 ੯. ਬਾਬਾ ਮਾਏ ਰਾਮ, ੧੦. ਬਾਬਾ ਗਰਮਕਹ ਦਾਸ, ੧੧. ਬਾਬਾ ਰੱਤਨ ਦਾਸ,
 ੧੨. ਮਿਲੇ ਰਾਮ, ੧੩. ਬਾਬਾ ਕਰਨ ਦਾਸ, ੧੪. ਬਾਬਾ ਰਾਮ ਦਾਸ, ੧੫.
 ਬਾਬਾ ਸੰਨੱਤ ਦਾਸ, ੧੬. ਬਾਬਾ ਏਰ ਦਾਸ, ੧੭. ਬਾਬਾ ਬੇਰਾਮ
 ਦਾਸ, ੧੮. ਬਾਬਾ ਪਰਿਮ ਦਾਸ, ੧੯. ਬਾਬਾ ਰਾਮ ਦਾਸ ਜੀ।

ਯਾਤਰੀ ਨੇ ਲਕਹਿਆ ਏ ਕੇ ਮੋਜੂਦੇ ਮਹਿੰਨੇ ਤੇ ਗੋਰੋਦੁਆਰੇ ਦੇ
 ਪਿੱਠੇ ਦੀ ਠਾਕੱਤ ਤੇ ਨੱਜੀ ਜਾਨਦਾ ਚੋਬ ਬਨਾ ਲੈਂ ਏ। ਦੋ
 ਪਿੰਡ ਏੀ ਚਰਿਦ ਲੈਂ ਏ।

ਸਾਨਿਕਲ ਯਾਤਰੀ ਨੇ ਅਕਤੋਰ ੧੯੩੨ ਦੀ ਦਿਵਾਲੀ ਦਾ ਮਿਲੇ ਕਹੇ
 ਵਿਕਹਿਆ ਜਦੋਂ ਦੋਰੋ ਨਿੱਠੋ ਬਹਿੰਏ ਮਸੰਦ ਦਸੋਨਦੇ ਕੇ
 ਗੋਰੋਦੁਆਰੇ ਸਾਹਬ ਦੇ ਮਹਿੰਨੇ ਦੇ ਪਿੱਠੇ ਏ ਸਨ:
 ਕੋਠੀ ੫ ਰੋਪਿੰਏ ਤੇ ਕੋਠੀ ੨੫ ਰੋਪਿੰਏ ਤੇ ਕੱਠੇ ਵਰਲਾ ਕੋਠੀ ੫੦
 ਰੋਪਿੰਏ ਵੀ। ਯਾਤਰੀ ਨੇ ਆਨਾਨ ਬਹਿਾ ਮਸੰਦਾਨ ਵੱਚੋਂ ਕੱਛ ੧੮
 ਕੋ ਦੇ ਨਾਨ ਵੀ ਦੱਤੇ ਏਨ।

ਕਾਸ਼ਿਰ ਦੇ ਸਨਿਕਾਨ ਨੂੰ ਚੋਆਂ ਦੀ ਮਾਰ ਤੋਂ ਬੱਚਾਯਾ

ਠਾਨਡੇ ਤੋਂ ੨੨ ਕੇ.ਮੀ. ਦਕਹਨ ਸ਼ਹਰ ਕਾਸ਼ਿਰ ਏ। ਅਸ
 ਸ਼ਹਰ ਦੀ ਬੋਨਦ ਏੀ ਗੋਰੋ ਨਾਨਕ ਸਾਹਬ ਕਰਕੇ ਏ। ਗੱਲ
 ਅਸ ਠਰਾਹਾ ਏ ਕੇ ਜਠੇ ਐਯੇ ਸ਼ਹਰ ਪੇਲਾ ਵਾਕੱਛੇ ਸੀ
 ਆਹੇ ਏਰ ਸਾਲ ਏੀ ਪੁੰਠਾ ਏੀ ਮਾਰ ਪਿੱਠੇ ਆ ਜਾਨਦਾ ਸੀ।
 ਦਹਿਆਨ ਰੇ ਕਾਨਸ਼ੀ ਪੋਰ ਐਨ ਪੇਰਾਨ ਦੇ ਪਿਰਾਨ ਵੱਛ
 ਵਾਕੱਛੇ ਏ। ਦੋਵੇਂ ਦੋ ਚੋਵੇ ਜਾਨ ਪੇਰਾਠੀ ਬਰਸਾਤੀ ਦਰਿਆ ਏਨ।

ਬਾਬਾ ਮਸਤ (੧੫੫੩-੧੬੪੩ ਈ.) ਐਯੇ ਕਸ਼ਮਿਰ ਦੇ ਬਰਾਮਨ ਸਕਹ
 ਪਰੋਰ ਵੱਚੋਂ ਸੀ। ਪੱਤਾ ਏਰਦੱਤ ਆਂ ਮਾਤਾ ਪਰਿਆ। ਐਯੇ ਬਾਬਾ ਸ਼ਰੀ ਚੰਦ ਦੀ
 ਪਰਿਰਾਨ ਸਦੱਛੇ ਸਕਹੀ ਦਾ ਪਰਚਾਰ ਬਨਿਆ। ਜਸ ਨੇ ਏਠੀ, ਏਰ,
 ਬੰਗਾਲ, ਅਸਾਮ ਆਂ ਆਡੁ ਏਸਾ ਤੱਕ ਗੋਰੋ ਨਾਨਕ ਦਾ ਪਰਚਾਰ ਕੀਤਾ।

ਆਨਾ ਦਾ ਬੱਚਨ ਦਾ ਨਾਨ ਏਲੋ ਸੀ। ਸਕਹੀ ਦੀ ਆਨਦ ਵਾਲੀ ਆਸਠੇ ਵੱਛ ਰੇਨ
 ਕਰਕੇ ਆਨਾ ਦਾ ਨਾਨ ਮਸਤ ਪੇ ਗਿਆ। ਆਨਾ ਨੂੰ ਕਮਲਿਆ ਜਾਨ ਗੋਡੀਆ ਵੀ
 ਕੀਯਾ ਜਾਨਦਾ ਸੀ। ਕਿਉਂਕੇ ਐਯੇ ਕਮਲ ਜਾਨ ਗੋਡੀ ਲੋਠੇ ਰੰਦੇ ਸਨ।
 ੧੫੭੪ ਈ. ਵੱਛੇ ਅਸ ਨੇ ਕਰਤਾਰ ਪੋਰ ਆਂ ਸੀਵਾ ਅਰਮੇਹ ਦੱਤੀ। ਬਦ ਵੱਛੇ ਬਾਬਾ

ਗਰਦਾ ਜੀ ਨੇ ਆਨੂੰ ਪੋਰ ਵਲ ਪਰਚਾਰ ਕਰਨ ਲੈਂ ਬਹਿੱਛ ਦਾ। ਐਯੇ ਨਾਨਕਮਾ
 ਏ ਸਮਾਏ ਸਨ।

ਐਠਨਾਨ ਦਾ ਬੇਰਾ: ਬਾਲੋ ਬਸਨਾ ਵੀ ਸਕਹੀ ਦਾ ਡਾ ਪਰਚਾਰ ਏ ਏ।

ਪਰਾਨ- ੬੩, ਮਨੀ- ੩੭੯, ਜੋਬਰ- ੨੫੦, ਕਰਪਾਲ- ੩੭, ੦
 ਏ ਸਾਨਿਕਲ ਯਾਤਰੀ- ੧੪੮ ਨਾਲੇ ਦਿਕਹੋ ਸਢੇ ੫੯੩, ੫੯੭
 -ਬਾਠੀ ਸਾਹਬ ਨਾਨਕਮਾ:-

<https://www.thesikhencyclopedia.com>

ی: ۴۰-۱۳۲ وچ ساکھیکار نے چوہ دی تھان سمندر لکھی

گورو صاحب نے جدوں پچھیا تاں وسنیکاں نے سارے حالات توں جانو کروایا۔

ادوں تک گورو صاحب دی مشہوری پوری ترائی اتے گڑھوال وچ ہو چکی سی۔ گورو صاحب نے لوکائی نوں اپدیس دتا کہ او سارے رل مل کے سرسٹی دے مالک اکال پرکھ اگے ارداس کریئے۔ نال ہی گورو صاحب نے لوکاں نوں کبھا کہ چوآن توں ہٹویں گھر بناؤن دے بجائے دوواں دے درمیان تسی اپنا وسیبا کر لو۔ لوکاں نے اوسے طرحاں اپدیش دی پالنا کیتی۔ ہجرت تیاگ کے اوتھے ہی بہہ گئے جتھے گورو صاحب نے کبھا سی۔

گورو صاحب دی ارداس نے چمتکار کر دتا۔ اس علاقے وچ چوہ کدی مار نہی کر سکے جتھے گورو صاحب نے وسن لئی اپدیش کیتا سی۔ اج کانشیپر شہر اتراکھنڈ دے گھنی آبادی والے شہراں وچوں ہے۔

جس تھان گورو صاحب براجے سن اتھے اج بہت ہی خوبصورت گرو دوارہ نکانہ صاحب موجود ہے۔

چمپاوت دے راجے پرتاپ چند نوں منکھی بلی دین دے ظالمانہ کرم توں مناں کیتا

بدریناتھ وی گورو جی پدھارے سن۔ اتھے وی اناں دے ناں دی دھرم سالا ہون دا ذکر کئی تھانٹی ملدا ہے۔ و بدریناتھ، کیدار ناتھ توں پیٹھاں آؤدیاں اک تھا مردانہ راجے دے کرندیاں دے قابو آ گیا۔ ایہہ کرندے کسے اجیہے انسان دی بہال وچ سن جس دی بلی دیوی دے مندر وچ دتی جا سکے۔ گورو صاحب نے وقت تے پہنچ کے مردانے دی جان بچائی اتے راجے پرتاپ چند نوں منکھی بلی دین دے کالے کارنامے توں ورجیا۔ راجے نے اس گھناؤنی پرتھا نوں بند کرن لئی اگے واسطے طوبیٰ کیتی۔

اس راجے دے پترنے بعد وچ راجدھانی الموڑے بنا لئی سی جس کر کے کئی لکھاریاں ایہہ بلی والی ساکھی الموڑے ہونی لکھ دتی ہے۔ الموڑا ۱۵۶۵ وچ ستھاپت کیتا گیا سی۔

یاد رہے چمپاوت نگری الموڑے توں نکّ دی سیدھ ۵۲ کہ۔ می۔ پورب وچ پہاڑاں وچ پیندی ہے۔

و کوہلی۔ اتے جیون برنانت سری گورو نانک دیو۔ پرو، صاحب سنگھ۔ ۵۶

تارہ سنگھ نروتھ پیپیی۔ ۷۳ نے کوٹدوار وکھے گورو صاحب دی چرنپادکا دا ہونا لکھیا ہے۔ پر انٹرنیٹ توں سانوں کوئی اجیہا استھان نہی مل پایا۔ انج اتھے گورو نانک سنگھ سبھا ناں دا گرو دوارہ صاحب تان موجود ہے۔ اودھر سائیکل پاتری۔ ۱۹۸۹ نے تان لکھیا ہے کہ پچھ گچھ کرن تے پتہ لگا کہ شہر کوٹدوارا وکھے گورو نانک صاحب دا کوئی گرو دوارہ نہی ہے۔

جہڑے لوک چوآن دے آس پاس رہندے ہن اونان نوں پتہ ہے کہ کسے ویلے ایہہ کئے خطرناک ہو سکدے ہن کیونکہ پہاڑاں توں پانی بڑی گتی نال پیٹھاں آؤدا ہے۔

قدرتی گل، کجھ اس طرحاں بنی کہ جدوں گورو صاحب اس قصبے وچ پہنچے تاں برساتی موسم شروع ہون والا سی۔ لوک پہلاں ہی پڑھاں توں سچیت رہندے سن تے برسات دے اُون توں پہلاں پہلاں کسے دوسرے علاقے وچ چلے جاندے سن۔ زمین زرخیز ہون کر کے انان نوں واپس وی پرتنا پیندا سی۔ جدوں گورو صاحب اس شہر آئے تاں لوک اتھوں جان دی تیاری کر رہے سن۔ واہو داہی گڈیاں تے سامان لڈیا جا رہا سی۔

چمپاوت دا بلیشور مہادیو مندر۔ اس دے لاکے ہی درگا مندر ہے۔ جتھے بلی دتی جاندی سی۔ قدرتی ہے گورو صاحب اس مندر وچ وی پدھارے سن۔

گرو دوارہ گورو نانک باغ ہلدور

’باہے نانک کی دھیڑی‘ ہلدور

میرٹھ توں گورو صاحب بجنور بندے ہوئے ہلدور گئے۔ اتھے گورو صاحب دا منجی صاحب (تھڑا) موجود ہے جس نوں ستھانک لوک ’باہے نانک کی دھیڑی‘ کہندے ہن۔ اس لکھاری نے منجی صاحب دی تصویر حاصل کرن دی کوشش کیتی پر ستھانک لوکاں نال سمپرک ہون دے باوجود انان سہیوگ نہی دتا۔ گرو دوارہ صاحب دی تصویر گوگل توں حاصل کیتی ہے۔ گرو دوارہ صاحب دا ناں گورو نانک باغ ہے۔ قدرتی ہے کہ صاحب اتھے کسے بغیچے وچ آکے ٹھہرے سن۔

-----◆-----

اصلی رتن تان نام ہے -رتن رائے نون

مراد آباد ریلوے سٹیشن توں ننگ دی سیدھتے ہونے چھ کہ۔ می دکھن - پچھم وچ بسستی ہے گجگولا نانکواڑی۔ بستی تان بیچراگ (بے آباد) ہے پر ریوینیو رکارڈز وچ باقائدہ بولدی ہے۔ لاگے ہی پنڈ ’گنور دتیا معافی‘ ہے۔ اس پنڈ دے لاگوں دی ہی اچ کلہ بائیپاس لنگھدا ہے۔ اتھے ہی گورو نانک صاحب دا آؤنا ہویا سی اتے باغ وچ ڈیرہ کیتا سی۔ اودوں اچے مراد آباد شہر دی نیہہ نہی سی پئی۔ گجگولا نانکواڑی وکھے ہی پراتن چھوٹی اتے دا بنیا ہویا اداسی ڈیرہ ہے۔ (گوگل میپ - 28,790947,78,718874)

علاقہ وچ جدوں صاحب نام دے سدھانت دا پرچار کر رہے سن تان اتھے ہی گورو صاحب دی شرن وچ اک رتن رائے ناں داراجا آیا سی جس دے اولاد نہی

سی۔ گورو صاحب دی بخشش صدقہ اویدی پیڑی چلی۔ نانکواڑی توں ڈھائی کہ۔ می۔ پچھم وچ باقائدہ رتنپور ناں دا پرانا قصبہ ہے۔ قدرتی ہے کہ ایہہ پنڈ اوسے راجے دے ناسے ہے۔

وقت پا کے بابا سری چند دے اداسی سادھوآں نے آ علاقہ وچ پرچار دا کم ارمبھیا۔ پو سکدا خود صاحب زادہ سری چند وی اتھے آئے ہون۔ اس راجے دے اگو پترنے ۶۰۰ اے کڑ زمین نانکواڑی آشرم نوں دان کر دتی۔ پھر لاگے جھڑا پنڈ ہے اس دے وی ناں توں لگدا ہے کہ انگریزاں نے وی معاملے دی معافی اس پنڈ نوں جاری رکھی۔ پتہ لگا ہے کہ بہتی زمین تان اداسی سادھوآں نے ویچ کھادھی ہے پر اچ وی ۳۰-۳۲ اے کڑ نانکواڑی دے ناسے چلدی ہے۔

بابا ہرنیس سنگھ کارسیوا جتھبندی اس استھان دا سکھی نال رستا برقرار رکھن لئی جدوجہد کر رہے ہن۔ نانکواڑی دی مالکی لئی مہنتاں اتے کارسیوا والیاں درمیان کیس چل رہا ہے۔

کھڈ کارسیوا والیاں ۱۸ اے کڑ زمین وی رتنپور وچ خرید لئی ہے۔

یاد رہے آر ایس ایس دا پرچار پرچند ہونے دے اداسی ڈیریاں نوں بندو دھرم وچ سملت کرن دے پرلہ پتہ جاری ہن۔ بہتے سہریچندیئے مہنت گورو نانک دی سکھی توں پاسہ وی وٹ چکے ہن۔

دھنا سنگھ سائیکل یاتری: ۱۵۰-۱۵۳۔ (سال ۱۹۳۰ لگ پگ) لکھدا ہے کہ بجنور، مراد آباد، میرٹھ دے جلیا وچ انیکاں پنڈ سکھاں دے ہن، جہناں نوں بندو بناؤن دی تیز مہم آریہ سماجیاں وڈھی ہوئی ہے۔

-----◆-----

گڑھ مکتیشور - مکتی دا گڑھ تان نام ہی ہے!

مراد آباد والے پاسیو ہی گورو صاحب گڑھ مکتیشور آئے اتھے لوکائی نوں دسیا کہ اصلی مکتی داراہ نام ہے ناں کہ گنگا اشنان جاں مورتیاں اگے متھے رگڑتے کرم کانڈ کرے۔

صاحب دے یادگاری استھان تے اتھے وی قبجہ سری چندیئے اداسیاں دا ہی ہے۔ سکھاں اتے اداسیاں دی مقدمے بازی وی چل رہی ہے۔

اتھوں گورو صاحب دلی ول دوبارہ نکل گئے تان ہی تے بلیگڑھ لاگے دیالپر وکھے اوہناں دی آمد دے ثبوت ملدے ہن۔

▲

ایہہ وی ویچار ہے کہ بنارس دے جھڑا راجا پرناتھ والی ساکھی آئے ہے اوہ اصل وچ اس ستھان نال ہی سیندھتے ہوئے۔ پو سکدا گورو صاحب نال میل راجا پرناتھ دا ہویا ہووے اتے اگورتن رائے اوہدا پتر ہووے۔